

Екстрадиція по-українськи:

КПК та реалії

Видача особи (екстрадиція) -

одна з форм міжнародного співробітництва, що передбачає видачу особи державі, компетентними органами якої ця особа розшукується для притягнення її до кримінальної відповідальності або виконання вироку.

Правове регулювання на національному рівні:

Конституція України (стаття 25)

Кримінальний Кодекс України – (стаття 10 «Вирішення питання про кримінальну відповідальність осіб, які підлягають кримінальній відповідальності за законодавством іноземної держави і перебувають на території України, та виконання вироків, винесених іноземними судами чи міжнародними судовими установами»)

Кримінальний процесуальний кодекс України (Розділ IX “Міжнародне співробітництво під час кримінального провадження”, зокрема Глава 44 “Видача осіб, які вчинили кримінальне правопорушення (екстрадиція)”)

Міжнародно-правове регулювання екстрадиції:

- ➔ *Європейська конвенція про видачу правопорушників 1957 року (та додаткові протоколи до неї 1975 і 1978 років)*
- ➔ *Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах 1993 року*
- ➔ *Європейська конвенція про передачу провадження у кримінальних справах 1972 року*
- ➔ *Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах 1959 року*
- ➔ *Конвенція про передачу засуджених осіб 1983 року*
- ➔ *Чинні міждержавні двосторонні договори у сфері надання взаємної допомоги у кримінальних справах, які містять положення щодо видачі правопорушників.*

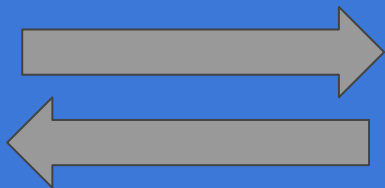
Центральні органи України

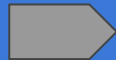
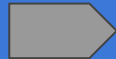
щодо видачі особи (екстрадиції):

► **Генеральна прокуратура України** - щодо видачі (екстрадиції) підозрюваних, обвинувачених у кримінальних провадженнях під час досудового розслідування.

► **Міністерство юстиції України** - щодо видачі (екстрадиції) підсудних, засуджених у кримінальних провадженнях під час судового провадження або виконання вироку.

Напрямки діяльності центрального органу України щодо екстрадиції осіб:

- Видача особи в Україну іншою державою за запитом центрального органу України (ГПУ/МЮУ)
- Видача особи іншій державі з України за клопотанням запитуючої сторони

Порядок звернення до іноземної держави з метою видачі особи в Україну:

1. Слідчий, прокурор, який здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування, або суд, який розглядає справу чи яким ухвалено вирок, готує клопотання про видачу особи в Україну.
2. Клопотання про видачу особи (екстрадицію) передаються до відповідного центрального органу України через відповідну регіональну прокуратуру у 10-денний строк з дня затримання особи на території іноземної держави.
3. Центральний орган України (керівник або уповноважена особа) звертається у 5-денний строк з дня отримання клопотання до компетентного органу іноземної держави із запитом про видачу особи в Україну.

Стадії видачі особи, що розшукується іноземною державою, з України:

1. Затримання на території України особи, яка розшукується іноземною державою
2. Застосування запобіжного заходу
3. Здійснення екстрадиційної перевірки для встановлення обставин, за наявності яких видача особи не здійснюється
4. Прийняття рішення центральним органом України про видачу особи (екстрадицію) або відмову у видачі (екстрадиції) особи іноземній державі
5. Фактична видача особи до іноземної держави, якщо у 10-денний строк рішення про екстрадицію особи не оскаржено до суду

Затримання особи, що розшукується іноземною державою

- Затримання уповноваженою службовою особою на території України особи, яка розшукується іноземною державою
 - Інформування про затримання особи відповідної регіональної прокуратури
 - Інформування відповідною регіональною прокуратурою про затримання особи протягом *60 годин* після затримання відповідного центрального органу України та МЗС України
 - Інформування відповідним центральним органом України протягом *3-ох днів* компетентного органу іноземної держави.
-

Застосування до затриманої особи, що розшукується іноземною державою, запобіжного заходу

➤ Протягом 60 годин з моменту затримання особа повинна бути доставлена до слідчого судді для розгляду клопотання про обрання стосовно неї запобіжного заходу у вигляді тимчасового або екстрадиційного арешту

➤ За наслідками розгляду клопотання слідчий суддя має право обрати щодо особи:

- *тимчасовий арешт* строком до 40 діб – застосовується до особи до надходження запиту про її видачу;
- *екстрадиційний арешт* – після надходження запиту про видачу особи; застосовується до вирішення питання про видачу особи та її фактичної передачі, але не може тривати більше 12 місяців.

!!! За наявності обставин, які гарантують запобігання втечі особи та забезпечення у подальшому її видачі, слідчий суддя може застосувати запобіжний захід, не пов'язаний із триманням під вартою

➤ Про кожний випадок застосування тимчасового або екстрадиційного арешту до осіб Центральний орган України невідкладно письмово інформує Управління Верховного Комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців

Екстрадиційна перевірка

здійснюється з метою перевірки обставин, що можуть перешкоджати видачі особи

проводиться центральним органом України або за його дорученням чи зверненням відповідною регіональною прокуратурою

здійснюється протягом 60 днів

матеріали екстрадиційної перевірки разом із висновком щодо такої перевірки надсилаються відповідному центральному органу України.

Прийняття рішення про екстрадицію/відмову у екстрадиції

- Прийняття керівником центрального органу України або уповноваженою ним особою рішення про екстрадицію або відмову у екстрадиції особи іноземній державі;
- Повідомлення центральним органом України про своє рішення компетентного органу іноземної держави, а також особи, щодо якої воно прийнято;
- Вручення особі копії рішення про її видачу (екстрадицію).

Рішення про екстрадицію особи не може бути прийнято, якщо:

особа подала заяву про визнання її біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, чи скористалася відповідно до законодавства правом на оскарження рішення щодо зазначених статусів, до остаточного розгляду заяви, у порядку, встановленому законодавством України.

Фактична передача особи іноземній державі

-фактична передача особи здійснюється, якщо впродовж *10 днів* рішення про екстрадицію особи не оскаржено до суду;

-після набрання чинності рішення про екстрадицію особи центральний орган України надає доручення (направляє звернення) компетентним органам України про фактичну передачу особи іноземній державі;

-передача особи має бути здійснена протягом 15 днів з дати, встановленої для її передачі.

Випадки, в яких здійснюється відмова у видачі особи за КПК України:

- 1) особа, стосовно якої надійшов запит про видачу, є громадянином України;
 - 2) злочин, за який запитано видачу, не передбачає покарання у виді позбавлення волі за законом України;
 - 3) закінчилися передбачені законом України строки давності притягнення особи до кримінальної відповідальності або виконання вироку за злочин, за який запитано видачу;
 - 4) компетентний орган іноземної держави не надав на вимогу центрального органу України додаткових матеріалів або даних, без яких неможливе прийняття рішення за запитом про видачу (екстрадицію);
 - 5) особі, стосовно якої надійшов запит про видачу, надано статус біженця, статус особи, яка потребує додаткового захисту, або їй надано тимчасовий захист в Україні
 - 6) особа не видається іноземній державі, де її здоров'ю, життю або свободі загрожує небезпека за ознаками раси, віросповідання (релігії), національності, громадянства (підданства), приналежності до певної соціальної групи або політичних переконань
 - 7) видача особи (екстрадиція) суперечить зобов'язанням України за міжнародними договорами України;
 - 8) наявні інші підстави, передбачені міжнародним договором України.
-

Випадки відмови у видачі особи

за Європейською конвенцією про видачу правопорушників від 13 грудня 1957 року

- ◆ у випадку видачі Стороною своїх громадян;
- ◆ якщо правопорушення, у зв'язку з яким особа запитується, розглядається запитуваною Стороною як політичне правопорушення або правопорушення, пов'язане з політичним правопорушенням;
- ◆ якщо запитувана Сторона має достатньо підстав вважати, що запит про видачу правопорушника за вчинення звичайного кримінального правопорушення був зроблений з метою переслідування або покарання особи на підставі її раси, релігії, національної приналежності чи політичних переконань або що становище такої особи може бути зашкоджене з будь-якої з цих причин;
- ◆ якщо компетентні органи запитуваної Сторони проголосили остаточне рішення щодо відповідної особи у зв'язку із правопорушенням (правопорушеннями), за яке вимагається видача. У видачі може бути відмовлено, якщо компетентні органи запитуваної Сторони ухвалили рішення або не порушувати, або припинити переслідування у зв'язку із таким самим правопорушенням (правопорушеннями);
- ◆ якщо відповідна особа, згідно із законодавством запитуючої або запитуваної Сторони, не підлягає переслідуванню чи покаранню у зв'язку із закінченням строку давності;
- ◆ якщо правопорушення, за яке вимагається видача, карається смертною карою за законодавством запитуючої Сторони і якщо законодавство запитуваної Сторони не передбачає смертної кари за таке саме правопорушення;
- ◆ у випадку видачі відповідної особи за правопорушення, яке за її законодавством вважається вчиненим повністю або частково на її території або в місці, яке розглядається як її територія;
- ◆ якщо компетентні органи цієї Сторони переслідують її у зв'язку із правопорушенням (правопорушеннями), за яке вимагається видача.

Практичні поради під час захисту осіб, щодо яких планується екстрадиція

I. Щодо відтермінування прийняття рішення про екстрадицію:

- Звернення до Європейського суду з прав людини з клопотанням в порядку Правила 39 Регламенту ЄСПЛ про вжиття тимчасових заходів у вигляді надання рекомендацій Уряду України не видавати особу до розгляду заяви Судом.
- Подання до міграційного органу заяви про визнання особи біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, що унеможливить видачу особу до прийняття міграційним органом відповідного рішення.

Практичні поради під час захисту осіб, щодо яких планується екстрадиція

II. Щодо використання доказів на підтвердження існування загрози небезпеки здоров'ю, життю або свободі особи за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства (підданства), приналежності до певної соціальної групи або політичних переконань:

- Звіти міжнародних правозахисних організацій;
- Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи;
- Звіти Комітету Ради Європи із запобігання катуванням та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню;
- Документи інших міжнародних авторитетних органів, що висвітлюють питання дотримання прав людей в запитуючій особу державі

Практичні поради під час захисту осіб, щодо яких планується екстрадиція

II. Щодо надання доказів на підтвердження незадовільного стану здоров'я особи для запобігання прийняття рішення про екстрадицію:

-надавати медичні документи на підтвердження незадовільного стану здоров'я особи

(Законом України «Про ратифікацію Європейської конвенції про видачу правопорушників, 1957 рік, Додаткового протоколу 1975 року та Другого додаткового протоколу 1978 року до Конвенції» Україною внесено заяви та застереження, зокрема до ст.1 Конвенції: *Україна залишає за собою право не здійснювати видачу, якщо особа, видача якої запитується, за станом здоров'я не може бути видана без шкоди її здоров'ю.*)

Практика Європейського Суду з прав людини щодо екстрадиції

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод не регулює питання екстрадиції, однак, під час здійснення свого права «*контролювати в'їзд іноземців на свою територію, їх перебування там і висилку зі своєї території*», договірні держави зобов'язані не порушувати права, гарантовані Конвенцією.

Найчастіше ЄСПЛ визнає порушення осіб за статтями 3, 5, 6, 8, 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Практика Європейського Суду з прав людини щодо екстрадиції

справа "Сорінг проти Великобританії"

(Soering v. The United Kingdom), No 14038/88, рішення від 07.07.1989 року:

ЄСПЛ вперше вирішив, що на державу може бути покладена відповідальність за прийняття рішення про екстрадицію особи, що ризикує стати жертвою жорстокого звернення до запитуючій державі. У цій справі ЄСПЛ постановив, що стаття 3 Конвенції буде порушена в випадку екстрадиції заявника до Сполучених Штатів Америки (реальний ризик потрапляння в "камеру смертників" - звернення, жорстокість якого перевищує встановлений статтею 3 поріг).

Практика Європейського Суду з прав людини щодо екстрадиції

справа "Байсаков та інші проти України" No 54131/08, рішення від 18.02.2010 року:

ЄСПЛ вказав на порушення статті 3 Конвенції в разі видачі казахських опозиціонерів Казахстану, та визнав при цьому, що гарантії, надані владою Казахстану, були ненадійними і що буде складно проконтролювати їх дотримання владою Казахстану через відсутність ефективного механізму запобігання тортурам.

Практика Європейського Суду з прав людини щодо екстрадиції

справа "Хайдаров проти Росії"

(*Khaydarov v. Russia*), No 21055/09, рішення від 20.05 2010 року:

Заявник був розшукуваний владою Таджикистану після закінчення громадянської війни в зв'язку з обвинуваченням у тероризмі.

Європейський Суд встановив, що ні заяви Хайдарова про реальний ризик зазнати катувань, ні матеріали міжнародних організацій, які підтверджують цей ризик, ні той факт, що УВКБ ООН визнало Хайдарова таким, що потребує міжнародного захисту через політичний характер його переслідувань, не були проаналізовані владою РФ при вирішенні питання про екстрадицію. Як зазначено в постанові, уряду не вдалося переконливо показати, що ситуації з правами людини в Таджикистані значно покращилася в порівнянні з положенням, описаним в доповідях безлічі авторитетних організацій, в зв'язку з чим ЄСПЛ готовий визнати, що жорстоке поводження з арештованими є серйозною проблемою в Таджикистані.

І, нарешті, оцінюючи ризик застосування тортур до заявника (етнічного узбеку), ЄСПЛ взяв до уваги численні повідомлення про дискримінацію узбеків в Таджикистані.

У підсумку, ЄСПЛ дійшов висновку, що особисті обставини Хайдарова збільшують ризик застосування до нього тортур в разі екстрадиції на батьківщину.

Відтак, ЄСПЛ встановив, що відносно заявника була порушена, зокрема стаття 5 Конвенції, та що приведення в дію рішення про видачу заявника Таджикистану спричинить порушення статті 3 Конвенції.

Практика Європейського Суду з прав людини щодо екстрадиції

Справа "*Джаксидбергенов проти України*", No 12343/10, рішення від 10.02.2011 року

Справа "*Хаджосєв проти Росії*", No 52466/08, рішення від 12.05.2010 року

Справа "*Крейдіч проти України*", No 48495/07, рішення від 10.12.2009 року

Справа "*Кабулов проти України*", No 41015/04, рішення від 19.11.2009 року

Справа "*Солдатенко проти України*" No 2440/07, рішення від 23.10.2008 року

Справа "*Рябікін проти Росії*", No 8320/04, рішення від 19.06.2008 року

Справа "*Ісмоїлов та інші проти Росії*", No 2947/06, рішення від 24.04.2008 року

Справа "*Шамаєв та інші проти Грузії та Росії*", No 36378/02, рішення від 12.04.2005 року

Справа "*Маматкулов та Аскарєв проти Туреччини*" (Mamatkulov and Askarov v. Turkey), No 46827/99 та 46951/99, рішення Великої Палати від 04.02.2005 року

Бажаю успіхів!

Олексій Шевчук, адвокат